

DESCOPERIRILE DE EPOCĂ DACICĂ DIN JUDEȚUL CLUJ

Cunoașterea tot mai aprofundată a diferitelor zone ale Daciei antice prin intermediul descoperirilor arheologice este în egală măsură utilă imaginii de detaliu și celei de ansamblu a civilizației dacilor. Intensitatea cercetărilor, adesea hotărâtoare pentru informația existentă astăzi, nu a fost aceeași în toate zonele încît chiar și bilanțurile într-un atare domeniu se dovedesc a nu fi lipsite de interes¹. Acest studiu dorește să aducă în atenția cercetătorilor arheologia județului Cluj pentru orizontul temporal al epocii dacice, încercînd să adune informațiile disparate și să le asambleze într-o posibilă platformă de lucru pentru viitoarele cercetări sistematice² (vezi anexa).

Sub aspect geografic județul Cluj se prezintă ca un ținut de munte și deal, cîmpia propriu-zisă lipsind din cuprinsul său. Ea este înlocuită de largile lunci ale Someșului și Arieșului. Practic, două treimi din teritoriul județului le reprezintă relieful deluros, restul fiind ocupat de munți. Teritoriul județului este străbătut de cursul Someșului Mic și riurile tributare lui. Pe axul acestuia sînt situate o serie de depresiuni cum ar fi: Depresiunea Dejului, Apahida, Borșa, cea a Hășdatelor și Săvădisla. Județul dispune de resurse naturale importante pe care le-au cunoscut oamenii acestor ținuturi din vechime: în Munții Apuseni se găsesc mine-reuri complexe, roci de construcție, lemnul pădurilor, pășuni naturale; Podișul Someșan adăpostește minereuri de fier, cărbune brun, calcar, face posibilă cultivarea cerealelor și creșterea animalelor; „Cîmpia Transilvaniei“ oferă sare, tufuri vulcanice, izvoare și lacuri sărate; și aici se pot constitui domenii cerealiere. Dintre toate acestea menționăm în special prezența minereului de fier — pe toată bordura Apusenilor, mai ales ca zăcămint sedimentar de suprafață în perimetrul localităților Căpuș, Săvădisla, Vlaha, etc., și sarea care se întinde ca un brîu continuu la exteriorul podișului transilvan. Se regăsește pe întreg aliniamentul Cojoana, Sic, Ocna Dejului³.

Din punct de vedere geografic și al descoperirilor arheologice teritoriul județului pare a fi legat prin axa bazinului Someșurilor de spațiul udat de Someșul Mare și afluenții lui.

¹ Folosim și acest prilej pentru a exprima mulțumiri tovarășilor Eugen Chirilă, Ștefan Ferenczi, Ioan Giodariu, Gh. Lazarovici, Mircea Rusu și Tudor Sorocceanu pentru sprijinul acordat.

² Lucrarea prezintă încercă să sintetizeze informațiile publicate de-a lungul anilor în diferite studii de specialitate. Localitățile cu descoperiri arheologice respectiv numismatice sînt cuprinse într-un repertoriu anexat acestui studiu. Repertoriul sistematizează datele în cadrul unor secțiuni distincte, unele puncte vor fi reluate în cadrul secțiunilor conform cu natura descoperirilor, pe hartă ele vor figura în dreptul numărului de ordine de la prima menționare în repertoriu. Toate descoperirile la care nu se menționează în mod expres săpături arheologice sînt întîmplătoare.

³ T. Morariu, Al. Savu, *Județul Cluj*, București, 1970, p. 7—11, 31—32.

Comparând din perspectiva descoperirilor arheologice bazinul Someșului cu spațiul Țării Silvaniei, de pildă, se observă că aceasta, peste care se suprapune actualul județ Sălaj, ar putea constitui o entitate oarecum distinctă. Ne referim la caracterul unitar, omogen al descoperirilor arheologice în zona respectivă. În acest sens: căile de acces în Țara Silvaniei sînt vegheate de o serie de fortificații beneficiind de amplasamente strategice — dinspre Transilvania accesul era controlat de întăriturile de pe dealul Poguior și de cetatea de pe Măgura Moigradului⁴ etc. Toate punctele fortificate converg după cit se pare spre protejarea importantului complex dacic de pe Măgura Șimleului⁵. În întregul județ Sălaj se află diseminate urme ale civilizației dacice. Amintim în acest sens doar o anumită categorie de descoperiri: tezaurul de podoabe de la Sărmășag⁶, tezaurul mixt de podoabe și denari republicani de la Șimleul Silvaniei⁷, tezaurul de monede Dyrhachium-Apollonia din același loc⁸, tezaurul de podoabe de argint de la Marca⁹, recent descoperitul tezaur, de asemenea mixt, de la Cehci¹⁰, unul din cele mai importante tezaure din Țara Silvaniei databil în epoca clasică (2,122 kg. argint în obiecte și monetizat), și, în sfîrșit, tezaurul monetar de la Cuceu¹¹ care cuprinde 2.406 kg. argint monetizat (după ultimele achiziții ale unor piese¹²).

Această înșiruire de descoperiri este incompletă, ea încearcă să aproximeze o anumită dimensiune a civilizației materiale exprimată în obiecte de metal prețios și valoare de schimb.

O observație interesantă se desprinde din studiul publicat de Eugen Chirilă și Al. V. Matei¹³, multe din tezaurele descoperite se află în legătură cu fortificațiile și așezările din zonele respective, ce sînt cunoscute pînă la această oră; astfel se întîmplă la Moigrad, Șimleul Silvaniei, Marca sau Cuceu — în apropiere de Șimleul Silvaniei. Autorii articolului citat stabilesc o relație a tuturor acestor descoperiri cu ceea ce ei numesc „drumul sării”, drum ce canaliza probabil sarea extrasă din zona Dejului, Clujului și Turzii spre zonele în care aceasta lipsea — Cîmpia Pannonică și peninsula Balcanică; drumul trecea spre Vest-Nord-Vest prin județul Sălaj¹⁴. Pe baza cercetărilor arheologice și a studiului numismatic se conturează nu numai o imagine a civilizației materiale în forma ei imediată ci și elemente ale economiei antice, ale comerțului.

Aceste elemente se pot distinge însă mult mai greu în cazul județului Cluj. Aici dispunem pînă la ora actuală de extrem de puține date, ele însele dispartate, astfel încît relațiile pe care am încerca să le stabilim ar fi poate forțate. În această ordine de idei am sublinia un fapt ce reiese din observațiile asupra repertoriului anexat și a hărții din fig. 1, anume că există în județul Cluj numeroase descoperiri

⁴ Al. V. Matei, *Repertoriul de așezări și descoperiri dacice pe teritoriul jud. Sălaj*, *ActaMP*, III, 1979, p. 25. (în continuare — *Rep*).

⁵ Idem, *Rep*, p. 17—20, 25.

⁶ I. Glodariu, *ActaMN*, V, 1968, p. 409—417; Al. V. Matei, *Rep*, p. 15.

⁷ Al. V. Matei, *Rep*, p. 17.

⁸ B. Mîtreă, *Penetrazione commerciale e circolazione monetaria nella Dacia prima della conquista*, *Ephemeris Dacoromana*, X, Roma, 1945, p. 90 (în continuare *Penetrazione...*); I. Glodariu, *Relații comerciale ale Daciei cu lumea elenistică și romană*, Cluj, 1974, p. 272 (în continuare *RCD*), Al. V. Matei, *Rep*, p. 17.

⁹ V. Pârvan, *Getica. O protoistorie a Daciei*, București, 1926, p. 538; D. Popescu, *Dacia*, VII—VIII, 1937—1940, p. 200.

¹⁰ E. Chirilă, Al. V. Matei, *ActaMP*, X, 1986, p. 95—117.

¹¹ Idem, *ActaMP*, VII, 1983, p. 101—117.

¹² Idem, *ActaMP*, VIII, 1984, p. 147—148.

¹³ Idem, *ActaMP*, X, 1986, p. 93—118 și harta.

¹⁴ Idem, *op. cit.*, p. 108.

de tezaure de podoabe și monedare: Cojocna, Bobilna, Moldovenești, Someșul Cald, Crișeni—Bercheș, Vișea, Bunești. Însă toate acestea, încercînd o paralelă cu ținutul Silvaniei sînt izolate: nu cunoaștem încă nici o așezare de care acestea ar putea depinde. Trebuie avută însă în vedere constatarea potrivit căreia în întreg județul Cluj au fost cercetate doar două așezări dacice care se întind pe o perioadă mai lungă de timp: la Aghireșu-Fabrici și la Someșeni. În rest există doar semnalări de puncte locuite cum sînt cele de la Gilău, Unguras, eventual Gherla, Someșul Rece cîteva indicii la Izvoru-Crișului. Se adaugă numeroase consemnări de puncte cu descoperiri izolate, în special fragmente ceramice cuieșe cu prilejul unor cercetări de suprafață. De menționat cazul Gherlei, deocamdată singular, unde printre alte materiale, din diferite puncte, au fost culese fragmente ceramice de import din lumea elenistico-romană.

O problemă interesantă ridică blocurile de piatră fasonată avînd practicate șanțuri în formă de coadă de rîndunică — „babe”, descoperite la Dăbica. Ele se aflau în zidul feudal în certă poziție secundară, într-o situație în care „babele” respective erau cu totul nefuncționale. Este, deci, firesc ca ele să fi fost aduse din altă parte și refolosite. Se pare că ele sînt lucrute într-un tuf vulcanic care se găsește în zona respectivă numai în exploatarea de la Păglișa, pe valea Lonei, de unde pînă astăzi se extrage roca necesară cioplirii colacilor de fîntîni și rîșnițelor de mîină¹⁵.

Concret, în județul Cluj, sînt cercetate sistematic și publicate, după știința noastră, două așezări. La Someșeni din locuințele cercetate prin lucrări de salvare, s-a găsit o importantă cantitate de ceramică, lucrată la roată sau cu mîna, decorată cu brîu alveolat, butoni alungiți și crestați sau apatizați, incizați în X, cu striuri verticale, etc. De remarcat aflarea unei rîșnițe de piatră și a unui denar republican roman încadrabil între 124 și 102 î.e.n.¹⁶. Așezarea a fost datată în secolul III î.e.n. — secolul I e.n., sfîrșitul ei survenind odată cu cucerirea romană.

Celălalt punct cercetat este așezarea de la Aghireșu-Fabrici, recent publicată. A fost pusă în evidență o fortificație dispusă în funcție de relief: un șanț, eventual cu palisadă, care încheiea singura cale de acces lesnicios spre botul de deal pe care se afla așezarea. Absența valului de pămînt era, se pare, suplinită de panta naturală suficient de abruptă. Zona locuită are o lungime de aprox. 80 m și o lățime de 54 m. Stratigrafic este atestată o singură fază de locuire, cea ducică, stratul de cultură fiind destul de subțire. Au fost cercetate cîteva locuințe de tip semibordei. Materialul ceramic este cel mai frecvent încadrabil tipului de vas-borcan (lucrat cu mîna sau la roată); s-au găsit fructiere, cupe, căni, strecurători, chiupuri. Piesele de metal au fost descoperite în cantități mici: lamele a 15 cuite de diferite dimensiuni, două vîrfuri de lance și o verigă de fixare a roasci. Materialul osteologic prezent în așezare furnizează informații privitoare la ocupațiile și sursele de hrană ale locuitorilor: în ordinea descrescînd a cantității s-au găsit oase de cornute mari, ovicaprine, porcine. Datarea așezării se face în perioada clasică a civilizației dacice (sec. I î.e.n. — I e.n.). Cum nu s-au observat urme de distrugeri sau incendiu se presupune că așezarea a fost părăsită sub presiunea înaintării romane¹⁷.

O descoperire puțin obișnuită și destul de discutabilă sub aspectul atribuirii este depozitul de unelte de extragere a sării de la Valea Florilor (com. Ploscoș).

¹⁵ Șt. Pascu și colab., *ActaMN*, V, 1968, p. 167; informații amabile M. Rusu.

¹⁶ H. Daicoviciu, *Istoria Clujului*, 1974, p. 22; B. Mitrea propune altă datare: 133/126 î.e.n., *SCIV*, XIV, 1963, p. 468, nr. 16.

¹⁷ Șt. Ferenczi, *ActaMP*, X, 1986, p. 83—94.

Acesta cuprinde 11 unelte, toate din lemn, și o rîșniță de piatră — toate adăpostite într-un puț săpat în sare la 8—10 m adîncime (descoperire întîmplătoare 1938). Cel ce a publicat depozitul¹⁸ îl atribuie, nu fără dubii, pe baza rîșniței de piatră, epocii dacice. Dacă datarea s-ar confirma am deține o prețioasă confirmare a exploatării sării pe cuprinsul Transilvaniei în antichitate. Din păcate piesele din depozit, după cîte știm, s-au pierdut, dar s-au publicat fotografiile ale lor.

În aceste condiții concluzia care se impune este că urmele cunoscute sînt insuficiente fiind necesare extinderea investigațiilor, și nu cea potrivit căreia valea Someșului nu ar fi cunoscut o locuire dacică stabilă.

Analizînd datele propuse de specialiști pentru elementele prezente în repertoriu — se poate aprecia că orizontul cronologic al secolelor I î.e.n. — I e.n. este relativ bine reprezentat, deși incomplet din punctul de vedere al urmelor arheologice concrete, de teren. Spre faza clasică a civilizației dacice converg o serie de tezaure de obiecte de podoabă: Bobilna, Someșu Cald, Cojocna, *torques*-ul de la Gherla, la fel se întîmplă și cu suse menționatele așezări de la Someșeni, Aghireșu, precum și aproximările de datare asupra materialelor culese de la Izvoru Crișului, Gherla — punctul „Șapte cruci”, eventual Sucutard.

O binevenită completare a imaginii o aduce cercetarea numismatică. Se pare că zona geografică căreia îi aparține actualul județ Cluj a cunoscut o circulație monetară destul de intensă și fără mari discontinuități din punct de vedere diacronic, avînd în vedere materialul monetar ajuns pînă la noi. Descoperirile monetare cuprinse în repertoriu oferă unele date statistice¹⁹: au fost descoperite în tezaure sau izolat aprox. 380 monede dacice tip Filip II, de diferite tipuri, aproximativ 360 monede de Macedonia Prima, Thasos, Apollonia și Dyrrhachium, cea 260 monede romane republicane. Descoperirile se eșalonează cronologic în felul următor: emisiunile monetare dacice specifice bazinului someșan (Crișeni—Berchies și Tonciu) precum și alte tipuri monetare prezente izolat în județ — între sfîrșitul secolului III î.e.n. și mijlocul secolului II î.e.n.²⁰; pentru monedele Macedoniei Prima este acceptată data de început a emisiunilor anul 158 î.e.n. și utilizarea lor ca mijloc de schimb pînă spre sfîrșitul secolului I î.e.n. — începutul celui următor²¹; acestui interval i se suprapune și circulația monedelor de argint thasien²², iar monedele tip Dyrrhachium—Apollonia, de asemenea, circulă în părțile noastre între sec. II î.e.n. — I î.e.n.²³

Referitor la monedele dacice și relația lor cu moneda străină intrată în Dacia în a doua jumătate a sec. II î.e.n. se conturează un sistem monetar care ar fi fost propriu Daciei intracarpatică. E. Chirilă și M. Barbu²⁴ demonstrează că afluxul masiv de monedă străină în Dacia după mijlocul sec. II î.e.n. combinat cu fenom-

¹⁸ I. Maxim, *ActaMN*, VIII, 1971, p. 457—463; nu am inclus acest punct la capitolul „Incerte” deoarece autorul datează descoperirea în epoca dacică avînd girul profesorului K. Horedt; materialul nu mai poate fi analizat, fiind pierdut.

¹⁹ Subliniem că am luat în calcul numai descoperirile întru totul sigure și determinate numeric (nu și menționările imprecise) încît cifrele prezentate sînt minime.

²⁰ E. Chirilă, M. Barbu, *ActaMP*, III, 1979, p. 84; Idem, *Ziridava*, X, 1978, p. 63; E. Chirilă, I. Chifor, *ActaMP*, III, 1979, p. 73; C. Preda, *Monedele dacogeților*, București, 1973, p. 104 (în continuare *MGD*).

²¹ I. Glodariu, *ActaMN*, VIII, 1971, p. 72; E. Chirilă, M. Barbu, *op. cit.*, p. 64.

²² I. Glodariu, *op. cit.*, p. 72; C. Preda, în *Dictionarul de istorie veche a României*, București, 1976, (în continuare *DIVR*), s.v. „Thasos”, p. 563.

²³ G. Poenaru Bordea, în *DIVR*, s.v. „Apollonia Illyrica”, p. 39; Idem, *op. cit.*, s.v. „Dyrrhachium”, p. 253; pentru diferitele cronologii v. I. Glodariu, *op. cit.*, p. 77.

²⁴ E. Chirilă, M. Barbu, *op. cit.*, p. 65.

menul denumit „criza de argint din Dacia“ precum și dezvoltarea relațiilor curente de schimb intern au generat relații de subordonare divizionară a monedelor dacice (din emisiunile târzii a căror greutate și titlu de argint scade) față de tetradrahmele Macedoniei Prima și ale insulei Thasos, la fel și față de tetradrahmele dacice din primele emisiuni aflate încă în circulație.

Am prezentat aceste teorii generalizate la nivelul Daciei intracarpătice pentru că, se pare, în geneza acestui sistem este implicat direct un atelier monetar plasat de cercetătorii citați undeva în zona Clujului (evident cu titlu ipotetic). Din acest atelier provin piesele tezaurizate la Crișeni—Berchieș, monedele de acest tip împrăștiate în zona Someșurilor și tezaurele de la Tonciu²⁵ (jud. Bistrița-Năsăud), Vișea și Tlocu de Sus.

Datele oferite de numismatică permit formularea unor ipoteze de lucru. Urmărind poziția descoperirilor tip Crișeni—Berchieș se observă concentrarea lor în zona Someșurilor: Beclean (jud. B.N.), Bistrița, Ciubanca (jud. Cj.), Feleacu (jud. Cj.), Porolissum, Stina (jud. Sj.), Crișeni (jud. Cj.)²⁶. În această ordine de idei, fiind stabilită înrudită directă a tipului monetar Tonciu cu tipul Crișeni—Berchieș²⁷, punctelor cu descoperiri Crișeni li se adaugă și descoperirile tip Tonciu: Bistrița, Gherla, Singeorzu Nou (jud. B.N.), Tonciu (jud. B.N.), Vișea²⁸ (jud. Cj). Ele apar aproximativ în aceeași arie, datele numismatice indică orientarea zonei arheologice a județului Cluj cu precădere spre Someșul Superior de care aparține ca unitate geografică.

Pe baza acestor date s-a formulat ipoteza unui atelier monetar al „daciilor Napocenses“²⁹ (denumire firește convențională) în relație cu Napoca dacică (se știe, încă nelocalizată pe teren), implicit s-a emis ipoteza existenței unui trib sau a unei uniuni de triburi în această zonă sub autoritatea căreia s-a desfășurat activitatea monetăriei respective.

În izvoarele antice se află atestată într-adevăr o așezare dacică „Napoca“ sau „Napuca“³⁰. Numele acestei așezări se află atestat în epoca romană pe celebrul miliariu de la Ailton³¹. I. I. Russu stabilește pentru acest toponim o derivație autohtonă³². Lipsa unor vestigii dacice concludente sub nivelul roman al orașului Cluj (antica Napoca romană) este într-un fel explicabilă pentru că dacii preferau de regulă locurile înalte, ușor de apărat, iar romanii se așezau pe văile râurilor, clădeau în zone plane, deschise. S-a întâmplat adesea ca așezările romane aflate în apropierea fostelor localități dacice să preia numele acestora (Apoulon—Apulum, Porolissos—Porolissum etc.).

În orice caz Napoca dacică nu poate fi deocamdată localizată încît toate aceste considerații bazate pe descoperirile monetare au nevoie de dovedirea intensității locuirii zonei în epoca dacică, implicit existența unor fortificații. Stadiul actual al cercetărilor nu permite o atare tentativă decît pentru a sublinia carența cercetărilor arheologice în zonă și pentru a le scoate în evidență încă o dată necesitatea.

GELU FLOREA

²⁵ Idem, *op. cit.*, p. 63; C. Preda, *MGD*, p. 106.

²⁶ Idem, *op. cit.*, p. 100.

²⁷ E. Chirilă, I. Chifor, *op. cit.*, p. 71 sq; C. Preda, *MGD*, p. 106.

²⁸ E. Chirilă, I. Chifor, *op. cit.*, p. 60, și harta.

²⁹ Idem, *op. cit.*, p. 75; E. Chirilă, M. Barbu, *op. cit.*, p. 63.

³⁰ Ptolemaios, *Geographia*, III, 8, 4; *Tabula Peutingeriana*; Geograful Ravenat, IV, 7.

³¹ *C.I.L.*, III, 1627.

³² I. I. Russu, *Limba traco-dacică*, ed. II, București, 1967, p. 113; H. Daicoviciu, *Istoria Clujului*, p. 24.

REPERTORIUL DESCOPERIRILOR ARHEOLOGICE ȘI NUMISMATICE DE EPOCĂ DACICĂ DIN JUDEȚUL CLUJ

REPERTORIUL descoperirilor arheologice:

1. AGHIREȘU-FABRICI, com. Aghireșu. În punctul „la Stoguri” — o așezare fortificată, sec. I î.e.n. — I e.n. Șt. Ferenczi, *ActaMP*, X, 1986, p. 83—94.
2. APAHIDA. fragmente ceramice dacice în depozitul Muzeului de Istorie a Transilvaniei (în continuare MIC). Inf. Gh. Lazarovici.
3. BOBILNA (Olpret), tezaur de podoabe dacice de argint: 2 lanțuri, 2 podoabe tip cheutoare, o spirală de argint cu protome de animale. D. Popescu menționează încă o eventuală descoperire în aceeași zonă, sec. I î.e.n. — I e.n. (În Muzeul din Viena). J. G. Seidel, *Archiv für Kunde österreichischer Geschichtsquellen*, 13, 1854, p. 133 sq; I. Marțian, *Repertoriu arheologic pentru Ardeal*, Bistrița, 1920, 479 (în continuare *Rep*); M. Roska, *Erdély Régészeti Repertoriuma*, 1, Kolozsvár, 1942, p. 18, nr. 33 (în continuare *Rep*); V. Pârvan, *Getica. O protoistorie a Daciei*, București, 1926, p. 536, 539, 559, 785; D. Popescu, *Dacia*, VII—VIII, 1937—1940, p. 200.
4. CHEILE TURULUI. fragmente ceramice dacice, MIC. Inf. Gh. Lazarovici.
5. CHEILE TURZII. s-au efectuat cercetări în trei peșteri cu faze de locuire din epoca pietrei, epoca dacică și feudală; D. Popescu, *SCIV*, 18, 3, 1967, p. 523; 19, 4, 1968, p. 679.
6. CAMARASU, fragmente ceramice dacice, MIC. inf. Gh. Lazarovici.
7. CLUJ-NAPOCA. a. „Cetățuie”. cu ocazia unor sondaje conduse de acad. V. Vătășianu au fost descoperite printre altele și fragmente ceramice dacice. inf. M. Rusu.; b. P-ța Libertății: 1941 — săpături în centrul orașului atestă că înainte de cucerirea romană a existat o locuire dacică (fără alte precizări). A. Bodor, în *Emlékkönyv Kelenen Lajos születésének nyolcvanadik évfordulójára*, Cluj, 1957, p. 80; c. Mănăstir: 1911—1912 săpături cercetează un obiectiv arheologic cu trei faze de locuire (epoca bronzului, Hallstatt și prefeudal) inclusiv ceramică dacică din sec. V — IV î.e.n. și câteva cuțite de fier. I. H. Crișan, *Ceramica daco-geților cu specială privire la Transilvania*, p. 65 sq; Someșeni: pe un dîmb aluvionar, în lunca Someșului, cea 300 m Vest de Băile Someșeni, s-a descoperit într-o exploatare de pietriș o mare cantitate de ceramică, o rîșniță și oase de animale atestînd o locuire databilă în secolele III î.e.n. — I e.n. I. Mitrofan, *ActaMN*, II, 1965, p. 657; D. Popescu, *SCIV*, 15, 4, 1964, p. 558; H. Daicoviciu, în vol. *Istoria Clujului*, sub red. acad. Șt. Pascu, Cluj, 1974, p. 20—25.
8. COJOCNA. Tezaur constituit dintr-un lanț ornamental, trei fibule, fragmente de brățări în spirală, MIC, sec. I î.e.n. M. Roska, *Rep*, p. 131, nr. 225; D. Popescu, *Dacia*, VII—VIII, 1937—1940, p. 189, 192, 198; Székely Zoltan, *SCIV*, 16, 1965, p. 56.
9. CORPADEA, com. Apahida. un vas dacic lucrat cu mîna, păstrat fragmentar, provine probabil dintr-un mormînt. I. H. Crișan, *Ceramica*, p. 294, planșa VI.
10. CUBLEȘU SOMEȘAN, com. Pânticeu. fragmente ceramice dacice, MIC. Inf. Gh. Lazarovici.
11. DĂBICA. a. în cadrul fortificațiilor medievale, în zidul de pe latura de Est a incintei H s-au găsit câteva blocuri de tuf vulcanic, cu șanțuri în coadă de rîndunică — „babe” reutilizate; asemenea blocuri au apărut și în temelia unei biserici din sec. X; au fost puse în evidență în diferite puncte urme neolitice, cult. Coțofeni, cult. Wietenberg, urme din prima epocă a fierului și de epocă dacică. Șt. Pascu și colab., *ActaMN*, V, 1968, p. 167 sq, p. 158; b. în MIC se află un vas dacic întregibil provenind se pare dintr-un mormînt; inf. Gh. Lazarovici.
12. DEZMIR, com. Apahida. fragmente ceramice dacice, MIC. inf. Gh. Lazarovici.
13. FEURD, com. Chinteni. un vas aparținînd fazei a doua a dezvoltării ceramicii dacice, MIC. I. H. Crișan, *Ceramica*, p. 262, nr. 121.
14. FLOREȘTI. fragmente ceramice dacice în MIC. inf. Gh. Lazarovici.
15. GHERLA. a. *torques* dacic de argint, MIC. D. Popescu, *Dacia*, VII—VIII, 1937—1940, p. 199; b. ceramică elenistico-romană import (începutul erei noastre). I. Glodariu, *RCD*, p. 213; c. la SE de oraș, în punctul „Șapte cruci”, pe un promontoriu situat între valea Someșului și cea a Fizeșului s-a pus în evidență o așezare avînd

- și o fază de locuire dacică (fragmente ceramice din faza a doua de dezvoltare a ceramicii dacice și din faza clasică). I. H. Crișan, *Ceramica*, p. 236, nr. 134.
16. GILĂU. În partea superioară a porțiunii dintre Someșul Rece și Gilău, în punctul „Pădurea orașului”, se află o așezare dacică deschisă; ceva mai la Est de cea mai izolată parte a zonei nordice a coamei — în punctul „Dîmbul Țiganilor” se află încă o așezare — fortificată. St. Ferenczi, *ActaMN*, IX, 1972, p. 408, nr. 27.
17. IZVORU CRIȘULUI. construindu-se grajdurile C.A.P. s-a deranjat un strat de cultură dacic cuprinzînd mai multe gropi de provizii cu fragmente ceramice tipice pentru sec. I î.e.n. — I e.n. St. Ferenczi, *ActaMP*, X, 1986, p. 84.
18. LITA, com. Săvădisla. a. în punctul „Piatra bătrînă” cu ocazia unor săpături din anul 1983, pe locul unei așezări din epoca bronzului a fost găsită o fructieră dacică însoțită de câteva cioburi de aceeași epocă. inf. T. Soroceanu; b. un fragment de buză de fructieră dacică a fost cules de lângă grajdurile C.A.P. (împreună cu fragmente ceramice de epoca bronzului). inf. T. Soroceanu, datate sec. II — I î.e.n. inf. I. Glodariu.
19. MOCIU. în punctul „Ocoliş” a fost identificată o așezare dacică (fragmente ceramice în MIC). I. H. Crișan, *Ceramica*, p. 267, nr. 190.
20. MOLDOVENEȘTI (în bibliografie Răchiș). de pe teritoriul comunei provin fragmentele unui inel de bronz și două inele de argint de tip dacic. V. Pârvan, *Getica*, p. 549; M. Roska, *Rep*, p. 28, nr. 113; D. Popescu, *Dacia*, VII—VIII, 1937—1940, p. 201.
21. SOMEȘU CALD, com. Gilău. tezaur dacic: lanț ornamental cu pandantive tip cui, monede dyrrhachiene și republicane romane. Databil înainte de 50 î.e.n. V. Pârvan, *Getica*, p. 536; I. Martian, *Rep*, p. 629; D. Popescu, *Dacia*, VII—VIII, 1937—1940, p. 202; B. Mitrea, *Penetrazione*, p. 90; C. Preda, *SCIV*, 8, 1957, p. 116; I. Glodariu, *ActaMN*, VIII, 1971, p. 71—90.
22. SOMEȘU RECE, com. Gilău. fortificație de epocă preistorică, printre cioburi neolitice, cult. Coțofeni, de epoca bronzului, Hallstatt A₂—B₁ au apărut și cioburi de epocă dacică. I. Martian, *Rep*, p. 630; I. H. Crișan, *Ceramica*, p. 275, nr. 284; St. Ferenczi, *ActaMN*, IX, 1972, p. 545.
23. SUCEAG, com. Baci. pe dealul „Cepeghen”, la Nord de sat, descoperiri ceramice din epoci diferite — culturile Coțofeni, Wietenberg, prima epocă a fierului și probabil și dacice; pe dealul „Heleşteu” — fragmente ceramice dacice timpurii. St. Ferenczi, *Studia Universitatis Babeș-Bolyai*, serieș Historica, fasc. 2, 1962, Cluj, p. 37 sq; I. H. Crișan, *Ceramica*, p. 275, nr. 289.
24. SUCUTARD, com. Geaca. semnalate fragmente ceramice dacice lucrate la roată, databile probabil în faza clasică. I. H. Crișan, *Ceramica*, p. 276, nr. 290.
25. UNGURĂȘ. pe pîntenul izolat „Dealul Cetății” pe platou și pe pantele dealului au fost culese fragm. ceramice din diferite epoci printre care și dacice. M. Blăjan, *Apulum*, 13, 1975, p. 619—635.
26. VALEA FLORILOR, com. Ploscoș. în fundul unui puț din masivul de sare din zonă în 1938 s-a descoperit incidental un depozit de unelte din lemn pentru exploatarea sării — datate în epoca dacică. I. Maxim, *ActaMN*, VIII, 1971, p. 457—463.

Descoperiri incerte:

AITON: în necropola Wietenberg II—III era și un mormînt de incinerare datat după material (o cataramă și fibule) în epoca Latene tîrzie. Neatribuibil etnic. T. Soroceanu și colab., *File de Istorie*, Bistrița, 1977, p. 60—66.

GHERLA: în punctul „Petriș” — semnalată descoperirea unei lame de cuțit lată de 2 cm, puțin curbată, împreună cu un cui și două plăcuțe înguste. Aceste obiecte au fost însoțite de altele de bronz. E. Orosz, *A.E.*, XXI, 1901, p. 146—163.

REPERTORIUL descoperirilor numismatice de epocă dacică din județ:

Monede dacice de argint:

27. BOGATA DE JOS, com. Vad. semnalate cîteva monede barbare. I. Martian, *Rep*, p. 78; C. Preda, *MGD*, p. 453, nr. 7.

28. BUNEȘTI, com. Mintiu Gherlii, tezaur 112 tetradrachme de argint tip Filip II tip Mediesu Aurit. V. Russu, *Buletinul Societății geografice Române*, X, 1889, p. 363 (în continuare BSGR); M. Roska, *Rep*, p. 272, nr. 199; C. Preda, *MGD*, p. 290, nr. 2.

29. CHEILE TURZII, o monedă dacică de argint a fost descoperită pe faleza stîngă a Cheilor (fără alte precizări). I. Winkler, A. Hopârtean, *Moneda Antică la Potaissa*, Cluj, 1973, p. 125, nr. 5 (în continuare MAP).

30. CHEILE PIATRA TÂIATĂ. tetradrahmă barbară de argint. I. Winkler, A. Hopârtean, *MAP*, p. 126, nr. 6.
31. CIUBANCA, com. Recea Cristur. o monedă de argint tip Crișeni—Berchieș. N. Lupu, *Studii și cercetări de numismatică*, I, 1957, p. 411 sq. (în continuare *SCN*); C. Preda, *MGD*, p. 100.
32. CLUJ-NAPOCA. o monedă tip Huși—Vovriești cu contramarcă. C. Preda, *MGD*, p. 119.
33. CRIȘENI (BERCHIEȘ), com. Mociu. tezaur dacic, 82 piese (au mai fost recuperate încă două: una de muzeul Turda — vezi *Infra* nr. 17 și alta recent de Muzeul de istorie din Cluj, încă nepublicată). E. Chirilă, *Dacia* NS, IX, 1965, p. 185—200; C. Preda, *MGD*, p. 97—104.
34. CORNEȘTI. semnalate tetradrahme barbare în punctul „La Cetate”. I. Marțian, *Rep*, 149; M. Roska, *Rep.*, p. 256, nr. 35.
35. DEJ. tetradrahmă dacică tip Aninoasa. E. Chirilă, *ActaMN*, VII, 1970, p. 508; C. Preda, *MGD*, p. 281, nr. 8.
36. FELEACU. menționată o tetradrahmă dacică tip Crișeni—Berchieș. C. Preda, *MGD*, p. 100.
37. GHERLA. a. două monede dacice de argint tip Filip II — pe teritoriul castrului roman; E. Chirilă și colab., *ActaMN*, III, 1966, p. 422, nr. 3 resp. 4; b. semnalată încă o monedă dacică de argint. E. Chirilă, I. Chifor, *StCom*, III, 1975, p. 47, nr. 32.
38. MOLDOVENEȘTI. o monedă skyphată (muzeul Turda), B. Mitrea, *Dacia* NS, XIX, 1975, 320 sq; I. Winkler, A. Hopârtean, *MAP*, p. 130, nr. 12.
39. NĂSAL, com. Țaga. o monedă tip Filip II, ajunsă în colecția fostului gimnaziu din Gherla. M. Roska, *Rep*, p. 205, nr. 112; C. Preda, *MGD*, p. 435, nr. 36.
40. SIC. semnalate monede barbare tip Filip II. C. Preda, *MGD*, p. 436, nr. 52.
41. SÎNTIOANA, com. Țaga. o monedă dacică tip Medieșu Aurit. B. Mitrea, *SCIV*, 13, 1962, p. 218, nr. 14; idem, *Dacia* NS, VI, 1962, p. 535, nr. 14; E. Chirilă și colab., *ActaMN*, III, 1966, p. 422; C. Preda, *MGD*, p. 291, nr. 6.
42. STOIANA, com. Cornești. depozit de 2 tetradrahme, imitații tip Filip II. I. Marțian, *Rep*, 636; M. Roska, *Rep*, p. 79, nr. 37; C. Preda, *MGD*, p. 211, nr. 7; V. Russu, *BSGR*, X, 1889, p. 357.
43. TIOCU DE SUS, com. Cornești. din zona satului provin patru monede dacice dintr-un tezaur. E. Chirilă, I. Chifor, *StComSibiu*, 19, 1975, p. 46.
44. TURDA. a. în fosta col. I. Tégias se află 5 tetradrahme dacice provenind din împrejurimile orașului. I. Winkler, A. Hopârtean, *MAP*, p. 47 sq; b. în muzeul Turda se află o monedă făcând parte din tezaurul de la Crișeni—Berchieș, achiziționată în 1964; o altă monedă dacică a fost descoperită în 1957 pe teritoriul orașului. E. Chirilă și colab., *Apulum*, VI, 1967, p. 607; c. o monedă dacică de argint descoperită pe teritoriul orașului. E. Chirilă și colab., *ActaMN*, II, 1965, p. 647; d. patru monede dacice s-au găsit în 1900 pe teritoriul orașului. I. Marțian, *Cronica Numismatică și Arheologică*, II, 1921, p. 20 sq; B. Mitrea, *Penetrazione*, p. 32, nr. 55.
45. VIȘEA, com. Jucu. tezaur 133 piese de argint dacice. Databil înainte de 170 î.e.n. E. Chirilă, I. Chifor, *ActaMP*, III, 1979, p. 59—79.

Monede emise de Alexandru cel Mare, diadohi, alte monede:

46. AȘCHILEUL MARE, com. Așchileu. monedă de bronz, Lysimachos, (emisă între 306—291 î.e.n.). B. Mitrea, *SCIV*, 13, 1962, p. 217, nr. 3; idem, *Dacia* NS, VI, 1962, p. 534, nr. 3; E. Chirilă, V. Lucăcel, I. Chifor, *ActaMN*, III, 1966, p. 421, nr. 1.
47. CLUJ-NAPOCA. monedă — imitație după drahmele sau hemidrahmele lui Alexandru. I. Winkler, *ActaMN*, III, 1966, p. 81.
48. CUZDRIOARA, comună suburbană a orașului Dej. stater de aur de la Alexandru. I. Marțian, *Rep*, 218; B. Mitrea, *Penetrazione*, p. 50, nr. 33.
49. TURDA. a. imitație de argint după o tetradrahmă a lui Alexandru. E. Chirilă și colab., *Apulum*, VI, 1967, p. 607, nr. 2; b. o monedă de la Perinthos (Proportis), databilă după 300 î.e.n. I. Winkler, A. Hopârtean, *MAP*, p. 74.
50. VIȘEA. monedă de argint (tetradrahmă) de la Ptolemaios VIII „Auletes”, (81—52 î.e.n.), imitație. E. Chirilă, *ActaMN*, VI, 1969, p. 476.

Monede emise de Macedonia Prima (MP):

51. CLUJ-NAPOCA. menționate piese MP alături de monede thasiene. O. Gohl, *Numismatikai Közölny*, XXI—XXII, 1922—1923, p. 9; B. Mitrea, *Penetrazione*, p. 67, nr. 3; I. Glodariu, *RCD*, p. 259, nr. 10.

52. SUATU, com. Mociu. tezaur compus din două piese MP și 10 thasiene. I. Marțian, *Rep*, 627; E. Chirilă, G. Mihaescu, *Tezaurul monetar de la Căprioru*, Tîrgoviște, 1969, p. 30; I. Glodariu, *RCD*, p. 260, nr. 30.

Monede emise de Thasos:

53. CĂTALINA, com. Pânticeu. semnalate tetradrahme thasiene; I. Marțian, *Rep*, 136; E. Chirilă, G. Mihaescu, *Tezaurul monetar de la Căprioru*, p. 32, nr. 19; B. Mitrea, *Penetrazione*, p. 67; I. Glodariu, *RCD*, p. 262, nr. 66.

54. CLUJ-NAPOCA. a. din împrejurimi provine o tetradrahmă de Thasos cu sigla „M“ (imitație?). E. Chirilă și colab., *ActaMN*, VII, 1970, p. 508; b. semnalate tetradrahme thasiene alături de monede MP. vezi *Supra*, nr. 51.

55. SUATU. tezaur de 10 monede thasiene alături de două monede MP. vezi *Supra*, nr. 52.

56. TURDA. a. imitație de argint după o monedă thasiană (desc. în 1957). E. Chirilă, G. Mihaescu, *Tezaurul monetar de la Căprioru*, p. 39, nr. 102; I. Glodariu, *RCD*, p. 265, nr. 144; b. tetradrahmă de Thasos databilă după 146 î.e.n. B. Mitrea, *Dacia* NS, XIX, 1975, p. 12; I. Winkler, A. Hopârtean, *MAP*, p. 74.

Monede emise de Dyrrhachium:

57. CHEIA, com. Mihai Viteazu. „o drahmă apolloniată sau dyrrhachiană“. I. Winkler, A. Hopârtean, *MAP*, p. 126; B. Mitrea, *Dacia*, NS, XIX, 1975, p. 319.

58. CLUJ-NAPOCA. a. cart. Gheorgheni: descoperite izolat trei monede dyrrhachiene. E. Chirilă și colab., *ActaMN*, IV, 1967, p. 457, nr. 6, 7, 9. b. cart. Mănăstur: în aceleași condiții ca mai sus s-au descoperit trei monede dyrrhachiene. E. Chirilă, I. Chifor, *ActaMP*, II, 1978, p. 53, nr. 4, 5, 6; c. două monede dyrrhachiene din care una probabil imitație locală. E. Chirilă și colab., *ActaMN*, VII, 1970, p. 508, nr. 7, 8; d. o drahmă dyrrhachiană în cartierul Mănăstur. E. Chirilă, V. Lucăcel, *ActaMP*, III, 1979, p. 137, nr. 9.

59. FETINDIA, com. Aghireșu. o monedă dyrrhachiană. E. Chirilă și colab., *ActaMN*, IV, 1967, p. 457, nr. 5.

60. GHERLA. a. pe teritoriul orașului s-a găsit o drahmă dyrrhachiană sau apolloniată. B. Mitrea, *SCIV*, I, 1962, p. 218, nr. 7; b. o drahmă dyrrhachiană. E. Chirilă, I. Chifor, *StComSibiu*, XIX, 1975, p. 47, nr. 34; c. fals după o monedă dyrrhachiană. E. Chirilă, I. Chifor, *op. cit.*, p. 47, nr. 33.

61. NADĂȘELU, com. Gîrbău. 11 monede apolloniate și dyrrhachiene. I. Marțian, *Rep*, 455; M. Roska, *Rep*, p. 153, nr. 48; V. Pârvan, *Getica*, p. 614; B. Mitrea, *Penetrazione*, p. 90, nr. 32; I. Glodariu, *RCD*, p. 271, nr. 55.

62. SOMEȘU CALD, com. Gilău. tezaur 438 piese din care 318 drahme dyrrhachiene, și 120 denari republicani, databil înainte de 50 î.e.n., vezi *Supra*, nr. 21.

63. VIȘTEA, com. Jucu. monedă dyrrhachiană. E. Chirilă, *ActaMN*, VI, 1969, p. 476; I. Glodariu, *RCD*, p. 273, nr. 88.

Monede emise de Apollonia:

64. NADĂȘELU. unsprezece drahme apolloniate și dyrrhachiene. vezi *Supra*, nr. 61.

65. TURDA. drahmă apolloniată. I. Winkler, A. Hopârtean, *MAP*, p. 74.

66. VIȘEA. monedă din Apollonia. E. Chirilă, *ActaMN*, VI, 1969, p. 476; I. Glodariu, *RCD*, p. 275, nr. 152.

Monede romane republicane și imperiale:

67. BONȚIDA. a. descoperire izolată — doi denari; b. tezaur?, denar republican, 90 î.e.n., I. Glodariu, *RCD*, p. 278, nr. 35.

68. CĂTALINA. denari consulari romani. (se semnalează și ceramică). I. Marțian, *Rep*, 136; B. Mitrea, *Penetrazione*, p. 67; I. Glodariu, *RCD*, p. 262, nr. 66.

69. CLUJ-NAPOCA. a. descoperiri izolate — doi denari republicani (42. respectiv 47 î.e.n.). I. Winkler, *SCN*, III, 1960, p. 441, nr. V; I. Glodariu, *RCD*, p. 280, nr. 81; b. în cart. Mănăstur s-au descoperit izolate mai multe monede printre care și denari republicani: P. Crepusius, (82 î.e.n.), T. Claudius Nero (79 î.e.n.), Lucretius Trio (76 î.e.n.), L. Plautius Plancus (47 î.e.n.). E. Chirilă, I. Chifor, *ActaMP*, II, 1978, p. 53, nr. 7—10; c. cart. Someșeni, în așezarea dacică (vezi *Supra*, nr. 7), s-a găsit și un denar republican datat de B. Mitrea 133—125. B. Mitrea, *SCIV*, 14, 1963, p. 468, nr. 10.

70. DEJ. denar, Lucius Caesidius (112—111 î.e.n.). E. Chirilă, V. Lucăcel, *ActaMP*, III, 1979, p. 138, nr. 14.
71. GHERLA. a. denari republicani: Lucretius Trio (76 î.e.n.), L. Plautius Plancus (47 î.e.n.). E. Chirilă, I. Chifor, *StComSibiu*, XIX, 1975, p. 47, nr. 35—36; b. „cîteva piese datînd din 124 la 95 î.e.n.”. D. Popescu, *Dacia*, XI—XII, 1945—1947, p. 68.
72. MICEȘTI, com. Tureni, semnalat un tezaur de „circa un decalitră de monede” care după descripții par a fi republicane. I. Téglás, *A.E.*, XXII, 1902, p. 81; XXIII, 1903, p. 277; I. Winkler, A. Hopârtean, *MAP*, p. 128, nr. 10.
73. SOMEȘU CALD. 120 monede republicane, alături de monede dyrrhachiene și obiecte de podoabă, vezi *Supra*, nr. 21.
74. TURDA. a. la Saline, un tezaur compus din 111 denari romani republicani. B. Mitrea, *Penetrazione*, p. 110, nr. 74; I. Glodariu, *RCD*, p. 295, nr. 331; în col. I. Téglás — 3 denari descoperiți în diferite puncte din zona orașului. I. Winkler, A. Hopârtean, *MAP*, p. 47 sq; c. denari republicani: Scribonius Curio (172—150 î.e.n.), Q. Antonius Balbus (82 î.e.n.), trei denari de la M. Antonius, denar de la Caesar (44 î.e.n.). I. Winkler, A. Hopârtean, *MAP*, p. 74.
75. VIȘEA, com. Jucu. denar de la C. Rennisus (imitație?), denari de la M. Antonius, L. Hostilius Saserna, (48 î.e.n.), M. Antonius (31 î.e.n.). E. Chirilă, *ActaMN*, VI, 1969, p. 476; I. Glodariu, *RCD*, p. 296, nr. 346.
76. VIȘTEA. descoperire izolată, denar (49 î.e.n.). I. Glodariu, *RCD*, p. 295, nr. 347.
- Monede romane imperiale:*
77. BOLOGA, com. Poieni. un aureus de la Vespasianus. B. Mitrea, *Penetrazione*, p. 110.
78. CHEILE PIATRA TAIATĂ (VAGOTTKÖ). denar de la Domitianus. I. Winkler, A. Hopârtean, *MAP*, p. 126, nr. 6.
79. CLUJ-NAPOCA. a. as de la Caligula, Roma. E. Chirilă și colab., *ActaMP*, II, 1978, p. 79; b. denar, Vespasianus, Roma, 73 e.n.; denar, Domitianus, Roma, 90—91 e.n. E. Chirilă, I. Chifor, *ActaMP*, II, 1978, p. 53.
80. HUEDIN. denar, Domitianus. I. Winkler și colab., *ActaMN*, IX, 1972, p. 381; B. Mitrea, *Dacia NS*, XIX, 1975, p. 314.
81. ICLOD. denar, Augustus, Roma, 14—12 î.e.n.; denar, Domitianus, Roma, 86 e.n. E. Chirilă, I. Chifor, *ActaMP*, II, 1978, p. 54, nr. 53, resp. 54.
82. MOLDOVENEȘTI. denar, Vespasianus (slab conservat). I. Winkler, A. Hopârtean, *MAP*, p. 130, nr. 12.
83. TURDA. a. trei denari, Vespasianus, culeși din diferite locuri. I. Winkler, A. Hopârtean, *MAP*, p. 47 sq; b. 9 denari, Domitianus, I. Winkler, A. Hopârtean, *MAP*, p. 74; c. denar, Nerva, I. Winkler, A. Hopârtean, *MAP*, p. 25, nr. 21; I. Winkler și colab., *ActaMN*, IX, 1972, p. 383; d. imitație după o piesă a lui Domitianus. I. Winkler, A. Hopârtean, *MAP*, p. 25; e. denari imperiali: Otho (69 e.n.), Vespasianus, Domitianus (90 resp. 92 e.n., resp. 95—96 e.n.), Nerva (96 e.n., resp. 98 e.n.). I. Winkler, A. Hopârtean, *MAP*, p. 74.

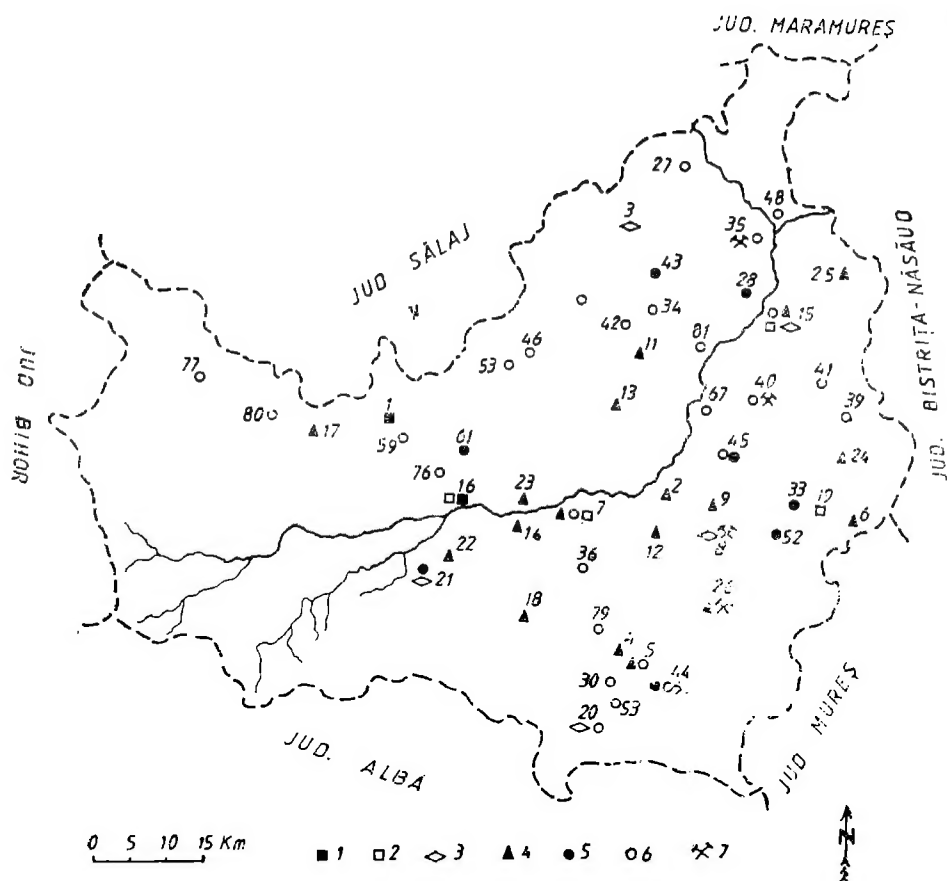
LES DÉCOUVERTES ARCHÉOLOGIQUES ET MONÉTAIRES DANS LE DÉPARTEMENT DE CLUJ A L'ÉPOQUE DES DACES

(Résumé)

L'étude rassemble les informations publiées pendant les années concernant l'archéologie et les découvertes monétaires du territoire de l'actuel département de Cluj, à l'époque des Daces. Les découvertes sont rangées dans un répertoire qui permet quelques observations d'ordre historique: il y a une certaine concentration des traces correspondant à l'intervalle chronologique — 1er siècle av. J.C. — 1er siècle après J.C.; on peut remarquer la fréquence des trésors d'objets de parure en argent (à Bobilna, Cojocna, Someșu Cald) et trésors monétaires contenant des pièces gëto-daces mais aussi grecques (de Dyrrhachium, Apollonia Illyrica, Thasos,

Macedonia Prima) et républicaines romaines (trésors découvertes à Crişeni—Berchieş, Tlocu de Sus, Someşu Cald, Vişea etc.); on peut souligner aussi que la circulation monétaire a été présente depuis la seconde moitié du IIIème siècle av. J.C. jusqu'au Ier siècle après J. C. Ces données, qui suggèrent une certaine prospérité, une habitation stable et dense, contrastent avec les découvertes archéologiques — peu nombreuses et moins relevantes. La situation est explicable: si les trésors ont été découverts par hasard, les traces archéologiques proprement-dites doivent être étudiées par des fouilles systématiques; or, jusqu'aujourd'hui on n'a fouillé que deux sites daces: celui de Cluj—Someşeni et celui de Aghireşu-Fabrici.

Les sources historiques antiques (voir la note numéro 30) attestent dans ces régions un habitat dace assez important: Napoca, pas encore identifié sur le terrain, mais dont le nom a été repris par la ville romaine qui se trouvait jadis sur le territoire de l'actuelle ville de Cluj.

Descoperiri arheologice și monetare de epocă dacică în județul Cluj: 1 așezare fortată; 2 așezare deschisă; 3 tezaur de obiecte de joacă; 4 descoperiri izolate, semnală de puncte; 5 tezaur monetar; 6 monede izolate; 7 saline.